

Joost Smits
Prometheusstraat 37
3054 WD ROTTERDAM

☎ 010-4612931
☎ 084-8371207
✉ jsmits@prize.nl
🌐 www.politiekactief.net

Lopen Virtù en Fortuna over de Straatweg, zegt de een tegen de ander...

(een paper over prestatie en legitimatie in deeltgemeentelijke politiek)

Rotterdam, februari 2006

Voorlopige opzet

In oktober 2005 werd een onderzoek van de Vrije Universiteit gepubliceerd¹ waaruit bleek dat onder meer topambtenaren denken dat in Nederland één op de twintig (5,2 procent) van de politici en 3,2 procent van de ambtenaren corrupt is. Deze schattingen zijn hoger dan de officiële cijfers aangeven. Het weekblad Elsevier² had een artikel met een onderzoek van Maurice de Hond dat aangaf dat volgens burgers ten minste 17 procent van de rijksambtenaren en 18 procent van de gemeenteambtenaren corrupt zou zijn.³ "Ach, ach, ach, het is allemaal veel vuiler en vunziger dan mensen denken", sprak de minister van Bestuurlijke Vernieuwing over zijn werkkring met collega-ministers in het februari-nummer van het feministisch maandblad Opzij. Kan het nog erger, dan? Is het niet zo dat langzamerhand de bestuurbaarheid van Nederland en haar (deel)gemeenten onder druk komt te staan door die houding van "all politicians are knaves" (vrij: het zijn allemaal boeven)? Waar deze uitspraak is verbonden aan David Hume (1711-1776), was het juist Hume die toevoegde:

"Political writers have established it as a maxim, that [...] every man ought to be supposed a knave [...]. [...]t appears somewhat strange, that a maxim should be true in politics which is false in fact."⁴

Het zijn dus niet allemaal boeven, maar het zou handig zijn politici en ambtenaren voor de analyse als zodanig te beschouwen. En deze analyses worden al te vaak gemaakt, zie behalve de al genoemde publicaties ook de vele weblogs die er zijn op internet. *C'est le ton qui fait la musique*, en dat sterkt de burger onnodig in haar/zijn wantrouwen.

Is dat niet op een positievere manier te duiden? Pechtold zei in het maandblad ook dat minister-president Balkenende en minister Donner van Justitie "...voor mij ver af [staan] van de vrijheden die ik als individu wil hebben. Ook ver van de lol, de humor en de zelfverantwoordelijkheid, een beetje durven ritselen en regelen." Heel interessante visie. Een bestuurder zou lol moeten hebben, en zelfverantwoordelijkheid moeten hebben, en buiten de gebaande paden moeten durven treden. Dat "ritselen en regelen" lijkt te verwijzen naar dat voor een bestuurder geen al te vast omlijnd regelkader moet gelden. Juist deeltgemeenten hebben beperkte bevoegdheden gecombineerd met direct contact met burgers (in het ideaalbeeld), dus uitgerekend daar zou je Pechtold's ritselen en regelen moeten meemaken. De bestuurder als ondernemer.

Niccolò Machiavelli (1469-1527) staat te boek als groot strateeg en intrigant (en auteur van schuine carnavalsliedjes) uit Florence. Hij hangt zijn beschrijvingen van de middeleeuwse lokale politiek op

---

¹ "5% corruptie in het openbaar bestuur, mythe of werkelijkheid?", Persbericht Vrije Universiteit, 11 oktober 2005, www.vu.nl/images_upload/E3FE44EF-1279-D040-8B0507BC2D191BAC.doc

² "Corruptie: Kreukbare overheid", Elsevier, 27 augustus 2005, www.elsevier.nl/magazine/artikel/asp/artnr/61327/jaargang/61/week/34/index.html

³ Mark Bovens, "Er is minder corruptie in Nederland dan we denken", in: NRC Handelsblad, 3 december 2005

⁴ David Hume, "Of the Independency of Parliament, Part I, Essay VI", (1741), I.VI.1 en 2 van www.econlib.org/library/LFBooks/Hume/hmMPL6.html

aan twee termen: *virtù* en *fortuna*. Van Gunsteren⁵ lezend gaat fortuna vooral over het lot, over "fortuin". Een echte Rotterdamse politieke term. Ongrijpbaar, vaak. Het zijn de omstandigheden, de variabelen, waarmee een bestuurder te maken heeft. De andere term *virtù* betekent letterlijk deugd, maar kan ook geweld en bedrog impliceren. Het is geen christelijke deugd, maar een politieke. Met *virtù* kun je fortuna naar je hand zetten. Ritselen en regelen *big time*, dus. "Corruptie" is bij Machiavelli een functie van *virtù* en fortuna: corruptie is het verval van persoonlijke *virtù* en eerlijkheid en toewijding.⁶ Waar Machiavelli corruptie juist onder het volk veronderstelt, staat de bestuurder daarboven, en boven de wet. Aan de andere kant stelt hij eisen aan de bestuurder. Met *virtù* en fortuna als leidraad hoop ik een lezenswaardige beschrijving te geven van een aantal kwesties die ik heb meegemaakt. Ik weet nog niet of ik ook de (met Machiavelli verbonden) notie van *Realpolitik*⁷ aannemelijk kan maken in de "buitendeelgemeentelijke" relaties. Kern van de paper wordt: hoe zeer worden bestuurders (deelraad, deelgemeentebestuurders) beperkt door regelgeving en omstandigheden, en hoe zetten ze hun "virtues and vices"⁸ in om de publieke zaak te dienen.

Na 8 jaar allerlei functies te hebben vervuld in de Rotterdamse deelgemeente Hillegersberg-Schiebroek voel ik het als een noodzaak om een aantal zaken die ik heb meegemaakt te analyseren en vast te leggen. Dat doen bestuurders wel vaker, en vaak ook niet. Bij niet vastleggen is er voor anderen geen mogelijkheid nader onderzoek te doen, of alleen al geïnspireerd te raken door de onderste laag van openbaar bestuur. 2006 is een mooi jaar voor een wat analyserende publicatie, omdat ik dan 20 jaar lid ben van de VVD én van de Nederlandse Kring voor de Wetenschap der Politiek én omdat in 2006 voor de 5e keer de werkgroep Lokale Democratie in een bepaalde constructieve samenstelling bij elkaar komt.

Omdat ik niet dagelijks met politieke theorie bezig ben, en mijn politiek-wetenschappelijke literatuur niet al te trouw heb bijgehouden, wil ik mij niet wagen aan verklaringen. Wat ik wel kan doen is analyseren en beschrijven. Daar kan een ander dan misschien ooit meer mee doen. Als ik literatuur gebruik in de paper is dat dus uit de eigen boekenkast, of soms door de boekenkast verwezen naar originele bronnen op internet. Waarbij dus bij deze duidelijk is dat ik die originele bronnen niet (altijd) volledig heb gelezen. Hobbes's "Leviathan" en Elias's "Civilisatieproces" staan er wel in, Machiavelli en Hume alleen zoals besproken door andere auteurs. Dat leidt vanzelfsprekend tot vertoebeling van de oorspronkelijke ideeën van de auteurs, en mogelijk tot misvattingen. Maar, mijn doel is niet een theoretische verhandeling, evenwel een analyse van meegemaakte ervaringen.

Vóór mei publiceer ik een aantal artikelen met de volgende concept-titels:

- Dat Kan Zo Niet (over ad-hoc regels en ongeschreven regels)
- Het Monument...en bedankt voor de Vis (over 'Economy of violence'⁹, of de *lesser evil doctrine*: de prestatie telt, niet de wijze waarop)
- Begroot (wat doet een deelgemeente)
- Wijken en Wegen (verdeling over bevolkingsgroepen)

Waarbij het kan zijn dat artikelen nog samen gaan vallen. In ieder geval zal de paper voor het Politicologenetmaal 2006 een samenvatting zijn van de meest opvallende zaken, en erin verwerkt eventuele reacties op de publicaties.

Tenslotte: de "Straatweg" uit de titel is de brede weg die op een smalle strook land ligt tussen de Bergse Voor- en Achterplas. De Straatweg was tot 1562 de Berchweg en de verbindingsweg tussen Hillegersberg en Rotterdam. Pas tegen het eind van de vorige eeuw zijn de kasseien die horen bij een "straatweg" vervangen door asfalt.¹⁰ Aan de Straatweg (adres in een zijstraat) ligt het bestuurscentrum van de deelgemeente Hillegersberg-Schiebroek.

⁵ Herman van Gunsteren, "Staatsvorming", in: Herman van Gunsteren en Grahame Lock, "Politieke Theorieën", Samson, 1977, blz. 32-55

⁶ George Sabine en Thomas L. Thorson, "A History of Political Theory", Dryden Press, 4^e editie, 1973, blz. 321

⁷ Kenneth H. Waltz, "Theory of International Politics", McGraw-Hill, 1^e editie, 1979, blz. 117

⁸ Sabine, blz. 324

⁹ Van Gunsteren, blz. 51

¹⁰ Bron deels www.xs4all.nl/~couvreu/ned/rdam/wand-2a.htm (mooie foto's)